

*Development of the Social Pedagogy
Развитие на социалната педагогика*

СОЦИАЛНА ПЕДАГОГИКА И СОЦИАЛНА РАБОТА – СХОДСТВО В ОЗНАЧАВАЩОТО

Нели Петрова-Димитрова

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Резюме. Целта на тази статия е да се очертае сходството в области, които са определени от концепциите за социална педагогика и социална работа, чрез изследване на характера на взаимоотношенията между тях и твърдят, възможните посоки на диференциация. Хипотезата на изследването е, че има сходство в смисъл означавано от социалната педагогика и социална работа, а дори и в определени параметри, чиято прилика е еднаквост. Методи за изследване са теоретичен преглед на образователни документи на английски, френски, руски и български език през последните години. Основните констатации показват, че тези знаменатели означават процеси, помагачи интервенции; отразяват процеса на връзка между подпомагането и получаване на помощ; развиват подобен набор от интервенции, основани на индивидуализиран клиничен подход, фокусиран към нуждите на хората в една група или общност. Основните специфики могат да се обобщят като опора на различна теоретична концептуализация като научна принадлежност, т.е. педагогика, медицина, психология/психотерапия и пр., и/или като принадлежност към теоретични психопедагогически школи, т.е. когнитивна, поведенческа, психоаналитична, еkleктична и пр. като специфични области на работа.

Keywords: social pedagogy; social education; social assistance; social work

Въведение

Развитието на социалната работа и на социалната педагогика неминуемо поставя въпроси за връзка, за различие, за общност и специфика, дори за тъждественост в проекциите им в практиката. Разбирането, осмислянето на тази връзка би трябвало да върви и през проучване, разширяване и задълбочаване на познанието за тяхното развитие и в други европейски страни в специфичния исторически и културен контекст. Това познание би могло да отвори нови смислови схеми за концептуализиране на практиката на помагане на деца и семейства в риск. Смесовите схеми могат да бъдат сходни при различни означавачи и разбирането на означаваното изисква по-задълбочен поглед, включително през дискурса на различния език. Има и теоретично и

практическо значение дали се приема, че социалната педагогика е в сферата на образованието и обучението, или в сферата на социалното помагане. Също така стои и въпросът как се обслужва научно социална работа, има ли наука/науки за социалната работа и коя/кои са те. В контекста на необходимата професионализация¹⁾ на помагането у нас е важно да се търсят смислови аргументи за специализиране и развитие на специалистите.

Целта на статията е да очертае сходството в сферите, които се обозначават с понятията социална педагогика и социална работа у нас, като се изследва характерът на връзката между тях и се аргументират възможни посоки на диференциация.

Хипотезата на проучването е, че има сходство в означаваното от различните означаващи социална педагогика, социална работа, дори в определени параметри това сходство е покриване. Използването на различни означаващи за назоваване на социалното помагане в различните страни е проява на влагане на различен смисъл в употребата на някои понятия в различните езици. Едновременно с това вероятно и означаването с различни понятия е довело и води до известна различност в означаваното, т.е. във феномените, които са означавани със социална работа и социална педагогика.

Методи на проучване са теоретичен преглед на над петдесет теоретични източника и над десет учебни документа²⁾ на английски, френски, руски и български език през последните петнадесет години.

Анализ на данните от проучването

Проучването показва, че социалното помагане в исторически контекст е означавано чрез означаващите подпомагане (assistance), възпитание (education), педагогика (pedagogie), социална работа.

Връзката между тях е специфична в зависимост от смисъла, който се влага при употребата на тези понятия в различните езици в различните страни.

Социално подпомагане е означаващо за директна социална помощ

Исторически, в края на XIX век, понятието *социално подпомагане* обозначава помагането на хората със социални проблеми. То е израз на социологизаторска концепция за помагането, т.е. помагане чрез *директна помощ*, като подслон, храна, финансово подпомагане. Водещите „услуги“ са домове – сиропиталища, корекционни институции и пр. В повечето европейски страни социалното подпомагане (assistance) от първоначално частно, благотворително, феминистично, свързано с Църквата до края на XIX век, постепенно се превръща в обществена (държавна) и светска дейност.

В началото на XX век в резултат от развитието на науките за човека – психоанализата, когнитивните и поведенческите науки, антиавторитарната, реформаторската педагогика и др., както и анализът на практиката на социалното подпомагане *водят до преосмисляне на същността и целите на помагането и от директна помощ и решаване на проблеми се стига до помощ*

за *самопомощ*, т.е. социалната промяна, постигана главно чрез подпомагане и директни грижи, се „съвместява“ с интервенции, насочени към подкрепа и промяна у хората, индивидуално или в група. Значението на субективното възприемане на житейската ситуация, личната история и капацитет за справяне с житейски ситуации реално играят значително по-голяма роля. *Именно обозначаването на това ново разбиране за помагането води до навлизане на понятия от педагогиката, от психологията, от медицината. Смятам, че „изборът“ на тези нови означаващи на „намеса в индивидуалнопсихичното“ зависи от спецификата на смисъла, който се влага при употребата на понятията възпитание, педагогика, третиране/работа в различните езици.*

Означаващото за „помощ за самопомощ“, като нова характеристика на социалното помагане, е възпитание/education

В страните, в които понятието възпитание има смисъл на изграждане, отношение, връзка, учене, те се използват като означаващи за този новопоявил се психопедагогически характер на социалното помагане. В страните, в които означаващото възпитание (education) е образование и обучение, се използват по-скоро термини от медицината, като социално третиране и/или социална работа. В страните, където социално/специализирано възпитание е означаващо за интервенцията в индивидуалнопсихичното, то се появява до означаващото социално подпомагане и те заедно съставляват означаващото социална работа. С други думи, социалното подпомагане е означаващо социална промяна, социална подкрепа, промяна в социалната ситуация и пр., а означаващото специализирано/социално възпитание се назовава „човешка промяна“, „личностна промяна“, „развитие и опора на вътрешните ресурси“, „мобилизиране на личностни ресурси“ и пр. В страни като Франция, Италия и пр. сферите на специфична социалновъзпитателна дейност са всички социални услуги, които предполагат предимно психопедагогическа работа, т.е. промяна у хората, индивидуално, в група или в общност. В тези страни една от водещите професии в социалната сфера е тази на възпитателя, който може да бъде социален, специализиран в ранно детство, хора със специални потребности, юношество и пр. Общото в това разбиране е, че *социалните възпитатели са социални работници*²⁾. В термина специализирано възпитание се включва и специално възпитание, т.е. възпитание на хора с различни увреждания, на хора със специални потребности. Според стандартите за професията „Специализиран възпитател“ във Франция „специализираният възпитател изгражда социовъзпитателни отношения на близост в условия на временност. Той помага и придружава отделни хора, групи или семейства с трудности в развитието на техния капацитет за социализация, автономия, интеграция и социално включване“³⁾.

В страни като Франция, Белгия и др. обикновено под „социална работа“ се разбира ансамбъл от различни практики, които обозначават различни про-

фесии. Основните професии са социален асистент, специализиран/социален възпитател, аниматор и пр. „Като рационални и обмисляни практики, тези професии подбират, селектират задълбочено познание на социалната и индивидуалната реалност, върху която те претендират да действат, като отчитат техните социални, политически, юридически и психологически аспекти. Това обяснява тясната връзка, която „социалната работа“ в различните си прояви поддържа със социалните, хуманитарните и политическите правни науки (Riffault, 2007). В Швейцария социалната работа обединява понятия като социално подпомагане и/или социална педагогика или социално възпитание.

Социална педагогика – педагогика на социалното/специализираното възпитание

Означаващото педагогика се използва, за да означа социално помагане в немскоговорящите страни, в страните, където се говори фламандски език, в страните от Скандинавския полуостров и в страни, в които се говорят славянски езици. В страни като Швейцария и Белгия най-ясно се откроява влиянието на езика върху назоваването на едни и същи дейности. В тези страни социалното възпитание, разбираемо като специфично възпитание, в районите с роден език френски или италиански и социалната педагогика в районите с роден език немски обозначават помагащите професии в сферата на социалната работа. Социалните възпитатели са специалисти, които приемат своята роля преди всичко да изграждат отношения с нуждаещите се, да споделят с тях ежедневието им (*faire avec*), което съвпада в голяма степен с определението за социален педагог в страните с фламандски, немски или скандинавски език.

На този етап един от най-важните въпроси пред социалната педагогика според мен е този за дискурса на социалното възпитание, с което тя е безспорно обвързана. Необходимо е ясно да си дадем сметка и за функционирането на социалната педагогика *в дискурса на социалното възпитание като възпитание от държавата, когато общественият интерес се поставя над личния, индивидуалния и когато социалната педагогика „говори“ от името на държавата, давайки отговор на основния въпрос на възпитанието – за баланса между индивидуалното или социалното.*

Отговорът на този въпрос може да постави социалната педагогика на мястото на специфичен помагач или на мястото на авторитарен говорител на държавата. Неслучайно тя „удобно“ *се ползва по времето на нацистка Германия (Smith, 2009), а по-късно (може би и сега) – от други тоталитарни държави.* Подобно разбиране може да се открие в Русия и други страни от бившия социалистически лагер, включително и у нас. Изглежда, спецификата на историческо развитие в тези страни, преминаването през тоталитарно общество водят до приемане на социалната педагогика като наука за обществено възпитание, което, защитавайки обществените интереси, е „по-правилно“ *или е противопоставено на индивидуалното, на семейното възпитание. То е из-*

ключително обвързано с квалифицирането на прояви на трудности в човешкото поведение като „аморални“ и естествено възпитателните въздействия са „поправящи“. Определени като аморални, проявите на страдание на родителите и семейството изначално определят и интервенции на заместване, дори на тяхното игнориране в процеса на възпитание и социализация на детето чрез „обществените институции“.

Тоталитарните системи както у нас, така и в други страни от „съветския блок“, *се бореха, и все още се борят* срещу т.нар. противообществени прояви на децата, разбирани като „деяние, което е обществено опасно и противоправно или противоречи на морала и добрите нрави“⁽⁴⁾. По тази причина възпитателни мерки се налагат за бягства от дома, проституция, скитничество и пр. поведения, които при една ориентирана към интересите на детето социална педагогика биха се интерпретирали като индикатор за висок риск и необходимост от закрила. Разбирането за възпитанието и възпитателните практики като „поправящи“ човека се различава от разбирането, че социалният педагог „включва себе си“ в отношението, поема, „застава на част от мястото на отсъстващия родител“, „прави заедно със“, за да подкрепи идентификацията и социализацията на детето или на младия човек.

Възпитанието приема обществени функции като „поправящо“ неуспехите на родителите, влиза в едно ригидно „свърхазово“ структуриране, т.е. като съвкупност от морални норми, защитаващи интересите на колектива, на обществото като по-голяма ценност от отделния човек. Такова разбиране се различава от възпитанието, ориентирано към изграждане на „аза“ като процес на подкрепа за субективизация на човека във връзката му с другите, със социалното. Именно разбирането на възпитанието като свърхнормиране има заслугата за дискредитацията на педагогиката у нас, като цяло, и в частност на опитите за противопоставяне на социалната работа и социалната педагогика.

Социална работа = клиника + социално помагане

Означаващото социална работа изглежда означава заедно социалното подпомагане, т.е. социалната помощ, ориентирана към промяна в социалната ситуация на човека, и помощта към вътрешнопсихичното, към човешката промяна. Означаващото социална работа по дефиниция обозначава едновременно психосоциално придружаване на хората с трудности, индивидуално, в група и в общност.

Проучването показва, че промяната в разбирането на помагането не само като директно подпомагане, а като психосоциално придружаване в страните, в които основен термин е социалната работа, се концептуализират през медикопсихоклиничните теории и практики, т.е. през психотерапевтичните школи. Налагането в практиката на понятието клинична социална работа сякаш се предопределя от връзката на социалната работа с медицината и психиатрията в англоезичните страни, докато изборът на понятия като възпитание е израз на по-близка връзка с психологията и педагогиката в останалите европейски

страни. В този смисъл, изглежда, че това, което в голяма част от европейските страни е социално възпитание, социалновъзпитателна дейност, социалнопедагогическа дейност, в страните на Обединеното кралство и САЩ тази дейност се определя като клинична, т.е. директна индивидуализирана работа с „трудни“ клиенти, която се обслужва научно от приложнопсихологическите или психотерапевтичните школи.

Клиничната социална работа, изглежда, в известен смисъл стои на прехода в помагането между психосоциалното придружаване и психотерапията. Тя е, от една страна, клинична, но от друга – не е терапевтична при цялата условност на тези понятия. Би могло да се предположи, че клиничната социална работа, третирайки социалните проблеми на хората с личностни трудности, въвежда етични принципи и отношения с тях, които са характерни за психотерапията, без да е такава.

Социалната педагогика = специфична социална работа

Както вече стана ясно, социалната педагогика е ново понятие в страни като Франция, Великобритания, което днес предизвиква голям интерес главно в сферата на възпитанието (образованието) в ранното детство, резидентната грижа и грижата за младите хора (Coussée, Lieve, Roose, Bouverne-De Bie, 2008). Причините за влияние на социалната педагогика в тези области на помагането, на първо място, се дължат на вярването, че социалната педагогика може да въведе споделени ценности между различните полета на възпитанието (образованието) и грижата именно в страните, които до този момент са твърде разделени. При анализа на т.нар. частен дискурс на социалната педагогика акцентът е спрямо различните полета на нейното приложение, които съотнасят различния смисъл на социалната педагогика в себе си, а анализът е ориентиран преди всичко към категориите: цели, нагласи, методи, средства, целеви групи, полета и пр. По този начин обект на частния дискурс са преди всичко интервенциите. Разбирането за социалната педагогика, като теория и практика на социалната работа с деца и младежи в алтернативна грижа или в друг социален риск чрез обществено възпитание, е същност на т.нар. германски модел (Lorenz, 2008). Подобно е разбирането и в страни като Холандия, Швеция, Дания, немскоговорящите райони на Швейцария, фламандскоговорящите райони на Белгия, където специфични области са превенцията, развитие на програми, услуги в областта на ранното детство, работата в общностите, работата с младите хора; алтернативната грижа за деца; деца и младежи в конфликт със закона и пр. Възпитателният или педагогическият подход се основават на „доброто“ отглеждане (good upbringing), т.е. педагогическата социална грижа се намесва, когато родителите не успяват да я положат, и най-важното е отношението, умението на „добрия“ педагог, на „истинския“ педагог да разбира нуждите на детето и да изгражда индивидуално отношение с него. *Силното влияние на психоаналитичния подход допринася за формиране на етика на възпитание, ориентирана към отделния*

човек, неговите права на привилегировано пространство за субективизация. Възпитанието не е въздействие, а отношение. Реферира се към психоаналитичното понятие за „containment“ или задържане, съхраняване, т.е. способност да приемеш другия през самопознанието, така че осъзнаването на единия през реакциите и измеренията на собствената личност да може да резонира другата личност, да можеш да работиш с различието и да можеш да включиш себе си в живота на другия (Cameron, Moss, 2011). Интересно е, че М. Смит (Smith, 2009) в изследването си за социалната педагогика в Европа посочва като нейни специфични методи индивидуалната работа с цел подобряване/развитие на житейските условия; социалната груповата работа, която цели развитие на социални компетенции и работата в общности. Тези методи са определяни като традиционно методи на социалната работа, в този смисъл, като практика, социалната педагогика се определя като поле, самостоятелно направление на социалната работа.

С други думи, клиничният поглед към помагането в социалната работа е много близък по съдържание, методика и ценности до „истинската“ педагогическа или възпитателна работа с хора, които имат своите личностни проблеми, породени от житейски и социални трудности.

В заключение

Анализът позволява да се направи извод, че има сходства в означаващите социална работа, социално/специализирано възпитание, социална педагогика и тези сходства биха могли да се обобщят като:

1. Всички тези означаващи обозначават процеси на помагащи интервенции към хората с трудности, проблеми, произтичащи и/или проявяващи се в социалното.

2. Всички те осмислят процеса на връзка, отношение, намеса между помагач и получаващ помощ, ориентиран към промяна в човека/групата/общността като неотменна характеристика на помагането на хора с трудности.

3. Всички те развиват сходен, от методическа гледна точка, ансамбъл от интервенции, основан на индивидуализиран клиничен подход, центриран към нуждите на човека, индивидуално, в група и/или в общност.

Основните специфики в означаващите социална работа, социално/специализирано възпитание, социална педагогика в исторически контекст могат да се обобщят като:

– опора на различна теоретична концептуализация – като научна принадлежност, т.е. педагогика, медицина, психология/психотерапия и пр., и/или като принадлежност към теоретични психопедагогически школи, т.е. когнитивна, поведенческа, психоаналитична, еkleктична и пр.;

– специфика на полетата на помагане, които обозначават, т.е. диференциация по различни признаци или група признаци, като възраст на получаващите помощ, тип проблем, тип намеса и други.

За ситуацията в България приемането на тези сфери като помагачи, допълващи се в общата дифузност на полетата на социално помагане има значение за:

- промяна в приемането на означаващите социална педагогика, социално възпитание като нормативно въздействие, функциониращо върху ценностите на колективното и „обществения интерес“, към означаващи на конституиращо отношение, на специфична връзка с индивидуалното, клиничното, човешкото право;

- приемане на социалната педагогика/социалното възпитание като психопедагогическа същност на социалната работа. Подобно приемане ще допринесе за преодоляване на инструменталния характер на практиката на социална работа у нас, за огромния недостиг на концептуализация. Процесът на психологизиране, който макар и твърде полезен, е по-скоро спорадичен, може да намери своите естествени граници в психопедагогическото разбиране за промяната у хората, без да навлиза в собствените психологически пространства на психотерапията;

- приемането на всички тези сфери като помагачи има значение за диференциране на професиите като отговор на нуждите на практиката за професионализация и за повишена компетентност в сферата на промяна в индивидите, групите и общностите. Има сфери на социалното помагане/социалните услуги, които носят *предимно психопедагогически* характер, като например интервенции, обхващащи ранното детство, като услуги за подкрепа на бъдещи родители, на родители на малки деца, както и на „заместващи“ родителската грижа ясли и детски градини. Психопедагогическо поле е полето на т.нар. алтернативна грижа за деца, т.е. всяка грижа извън родното семейство, каквито са приемната грижа, резидентната грижа. Като психопедагогически могат да се определят и услугите за психосоциално придружаване на деца в риск и особено с високо рисково поведение, на младежка социална работа, на социална работа с деца в конфликт със закона. Тези сфери показват сериозни трудности в работата си главно поради отсъствие на специфична компетентност, произтичаща от възрастта на децата, необходимостта професионалистите да споделят именно известни възпитателни, социализиращи функции с родителите им, да споделят живота, да изграждат специална връзка, без да са подготвени за това. Във всички тези полета/сфери на социална работа би трябвало да има предимно психопедагогически подготвени специалисти и да се развие професията социален педагог/социален възпитател като различна от училищния възпитател;

- социалният педагог/възпитател е специалист в сферата на помагащите професии заедно с професията на психолога и той следва да намери своето професионално защитено място в сферата на социалните услуги. Водещи компетенции за него биха могли да бъдат комуникация и интер-

претация, изграждане на връзка и психопедагогическо интервениране и придружаване, структуриране и споделяне на ежедневието и пр. Това би могло да позволи социалният работник да развие главно компетенции за управление на случай, за съветване, за закрила, застъпничество, лобиране, посредничество, които на този етап се извършват по-скоро интуитивно, частично, епизодично.

NOTES/БЕЛЕЖКИ

1. Професионализацията е процес на превръщане на една дейност в професия, което означава наличие на набор от специални изисквания/затваряне като опора на познание, сертифицирана подготовка/обучение, етика, специализация, възнаграждение и др.. New Oxford American Dictionary, third edition, Oxford University Press, 2010. <https://en.wikipedia.org/wiki/Professionalization>; Many similar definitions or subsets of this definition appear in the literature. For example, white papers prepared for the National Initiative on Cybersecurity Education use a definition with three elements (a body of knowledge, ethical guidelines, and professional organization that publishes papers and establishes best practices) (Department of Homeland Security, National Initiative for Cybersecurity Education, “The Path toward Cybersecurity Professionalization: Insights from Other Occupations: White Paper”, 2012, available at <http://niccs.us-cert.gov/careers/professionalization>). The definition used in this report was presented by Franklin Reeder in his remarks at the committee’s December 13, 2012, workshop. <https://www.nap.edu/read/18446/chapter/4#1>
2. ONFTS, 2000; ONES, 2014.
3. ONES, 2014.
4. ЗБППМН, 2004.
5. Cameron, C., Boddy, J. With Heart. (2005). Head and Hands. Community Care: 19th – 25th May.
6. Kornbeck, J., Niels Rosendal Jensen. (2009). The Diversity of Social Pedagogy in Europe. Bremen: Studies in Comparative Social Pedagogies and International Social work and Social policy. Vol. VII.
7. Phatak, O. (2010). Social Work Theories. Published: 4 (7).
8. Smith, M.K. (2009). Social pedagogy. Encyclopaedia of informal education: <<http://www.infed.org/biblio/b-socped.htm>>.
9. Tapsfield, R. (2010). Managing allegations and complaints against foster carers. <http://www.fostering.net>.
10. ThemPra. 2008. Social Pedagogy Training Resource Pack. <http://www.thempra.org.uk/social-pedagogy>.

11. Thomas Coram Research Unit. UCL Institute of Education, and Centre for Narrative Research, University of East London.

REFERENCES/ЛИТЕРАТУРА

- Alyzhev, D. V. (2008). *Sotsialynaya pedagogika*. Moskva: Izdatel'skiy dom EKSMO [Альжев, Д. В. (2008). *Социальная педагогика*. Москва: Издательский дом ЭКСМО].
- Boyadzhieva, N. (2004). *Konsultiraneto i savetvaneto v podgotovkata na spetsialisti za sotsialnata sfera*. Sofia: FNPP [Бояджиева, Н. (2004). *Консултирането и съветването в подготовката на специалисти за социалната сфера*. София: ФНПП].
- Cameron, C. (2004). Danish and German practice in young people's residential care. *Journal of Social Work: Social Pedagogy and Care*, Vol 4, N 2, p. 133 – 151.
- Cameron, C. & Moss, P. (2011). *Social Pedagogy and Working with Children and Young People: Where Care and Education Meet*. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Cattin, D. & Bolzmann, C. (2008). *Histoire du travail social en Suisse*. Suisse: éd. E. Jovelin.
- Cohen, B. (2008). *Introducing "The Scottish Pedagogue" in Children in Scotland Working it out: Developing the children's sector workforce*. Edinburgh: Children in Scotland.
- Coussée, F., Lieve, B., Rudi, R. & De Bie, M. (2008). *The Emerging Social Pedagogical Paradigm in UK Child and Youth Care*. Oxford: University Press.
- De Robertis, C. (1992) *Méthodologie de l'intervention en travail social*. Paris: Dunod.
- Eriksson, L. & Markström, A-M. (2003). *Interpreting the concept of social pedagogy. Perspective and theories in social pedagogy*. Göteborg: Daidalos.
- Karsz S. (2004). *Pourquoi le travail social? Définition, figure, clinique édition*. Paris: Dunod.
- Klein, W.C. & Bloom, M. (1995). Practice Wisdom. *Social Work*, 6.
- Kolev, Y. & Krasteva, N. (2008). *Istoriya na sotsialnata pedagogika*. Blagoevgrad: Universitetsko izdatelstvo „Neofit Rilski“ [Колев, Й., Кръстева, Н. (2008). *История на социалната педагогика*. Благоевград: Университетско издателство „Неофит Рилски“].
- Kolev, Y. & Tsvetanova, Y. (2013). *Obrazovatel'nata sistema na Frantsiya. Podgotovkata na sotsialni rabotnitsi*. Blagoevgrad: Universitetsko izdatelstvo „Neofit Rilski“ [Колев, Й. & Цветанова, Й. (2013). *Образователната система на Франция. Подготовката на социални*

- работници. Благоевград: Университетско издателство „Неофит Рилски“].
- Lerch, H. (1988). *Des travailleurs sociaux à l'Université*. Paris : Dunot.
- Lorenz, V. (2008). *Paradigms and Politics: Understanding Methods Paradigms in an Historical Context*. Oxford: University Press.
- Lorenz, W. (2009). *Social Work in a Changing Europe*. London: Routledge.
- Marques, M.F. & Walter, J. (1988). *Perspectives du travail social*. Paris: ESF.
- Mudrik, A.V. (2000). *Sotsialnaya pedagogika*. Moskva: Izdatel'skiy tsentr "Akademiya". [Мудрик, А.В. (2000). *Социальная педагогика*. Москва: Издательский центр "Академия"].
- Petrie, P. (2002). *Social Pedagogy: An historical account of care and education as social control*. Buckingham: Open University Press.
- Pourtois, J.-P. & Desmet, H. (2009). *L'éducation postmoderne*. Paris: Presses Universitaires de France.
- Petrova-Dimitrova, N. (2001). *Osnovi i metodi na sotsialnata rabota*. Sofia: Litera. [Петрова-Димитрова, Н. (2001). *Основи и методи на социалната работа*. София: Литера].
- Petrova-Dimitrova, N. (2014). *Sotsialna pedagogika ili pedagogika na sotsialnata rabota*. Sofia: „Karina-Mariana Todorova“ [Петрова-Димитрова, Н. (2014). *Социална педагогика или педагогика на социалната работа*. София: „Карина-Мариана Тодорова“].
- Pironkova, M. (2004). *Sotsialna pedagogika – istoriya, teoriya i praktika*. V: *Vissheto pedagogicheskoto obrazovanie – problemi, postizheniya, tendentsii*. Sofia: Faber [Пиронкова М. (2004). *Социална педагогика – история, теория и практика*. Във: *Висшето педагогическо образование – проблеми, постижения, тенденции*. София: Фабер].
- Riffault, J. (2007). *20 questions pour penser le travail social*. Paris: Edition DUNOD.
- Roustang, F. (1999). *Influence*. Paris: Ed.de Minuit.
- Sapundzhieva, K. (1998). *Sotsialnata pedagogika u nas v kraia na XIX i nachaloto na XX vek*. Sofia: Pedagogika. [Сапунджиева, К. (1998). *Социалната педагогика у нас в края на XIX и началото на XX век*. София: Педагогика].
- Sapundzhieva, K. (2007). *Sastoyanie i perspektivi na sotsialnata pedagogika v Bulgariya*. Sofia: Pedagogika [Сапунджиева, К. (2007). *Състояние и перспективи на социалната педагогика в България*. София: Педагогика].
- Smith, M. & Whyte, B. (2008). *Social education and social pedagogy: reclaiming a Scottish tradition in social work*. *European Journal of Social Work*, 1.

Swenson, C. R. (1998). *Clinical Social Work's Contribution to a Social Justice Perspective*. Oxford: National Association of Social Workers.

SOCIAL PEDAGOGY AND SOCIAL WORK – SIMILARITY IN THE SIGNIFIERS

Abstract. The purpose of this article is to outline the similarities in the areas designated by the concepts of social pedagogy and social work, by examining the nature of the relationship between them, and to argue possible directions for their differentiation. The hypothesis of the study is that there is similarity in the meanings signified by social pedagogy and social work, and even that within certain parameters this similarity represents uniformity. The methods of the study are theoretical review and education documents in English, French, Russian and Bulgarian from the recent years. The main findings show that these signifiers denote processes that help interventions; they reflect the process of connection between helping and receiving help; they develop similar forms of intervention based on an individualized clinical approach centered on the needs of people, individually and in a group or community. The main specificities/differences can be summarized as the mainstays of different theoretical scientific backgrounds, i.e. Education, Medicine, Psychology (psychotherapy), etc., and/or as accessories to the theoretical psycho-pedagogical schools, i.e. cognitive, behavioral, psychoanalytical, eclectic, etc.; as specific fields of work.

✉ **Prof. Dr. Nelli Petrova-Dimitrova**

Department of Social Pedagogy and Social Work
Faculty for Primary and Preschool Education
University of Sofia
Sofia, Bulgaria
E-mail: npetrova_dimitrova@abv.bg